

УДК 342.951(477)

М.В. РУДИЧ, Інститут права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Ключові слова: вища освіта, характеристика, стандарт, вищий навчальний заклад, юрист, чинник

У відповідності до ст.53 Конституції України кожен має право на освіту, зокрема, на вищу юридичну [1]. Освіта – це основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорука майбутнього України. Вона є визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства. Освіта відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства. Освіта є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені [2].

Як відомо, перші наукові юридичні школи на теренах України виникли у Львові (1661 р.), Харкові (1805 р.), Києві (1835 р.), Одесі (1865 р.). Для порівняння Правнича школа Гарвардського університету існує лише з 1817 р. [2]. У сучасній Україні підготовку фахівців-правознавців здійснюють понад 170 вищих навчальних закладів. Загальний ліцензований обсяг підготовки фахівців за напрямом «Право» становить майже 30 тис. осіб на рік, або 4 місця на 10 тис. населення. У регіональному розрізі ліцензований обсяг підготовки фахівців з розрахунку на 10 тис. населення становить: у північному – 10,2 місця, східному – 4,7, південному – 3, західному і центральному – 2 місця [3]. При цьому кіль-

кість юристів у багатьох регіонах країни є недостатньою. В умовах, коли формується правова держава з елементами громадянського суспільства, стоїть завдання формування нової генерації правників нової суспільної системи нової держави, говорити про їхнє надвиробництво немає підстав, тим більше, що досягнення показника США та деяких країн ЄС (один юрист на 100 чоловік населення) в доступному для огляду майбутньому Україні не загрожує [4].

До деяких аспектів адміністративно-правового регулювання стандарту вищої юридичної освіти в Україні звертались такі вчені, як В. Бігун, В.О. Боняк, С.Д. Гусарев, В.В. Галунько, В.А. Красномоєць, Н.Я. Козліковська, Т.О. Коломоєць, К.О. Кольченко, Н.О. Мірошніченко, Г.Ф. Нікуліна, К.М. Романенко, М.В. Чічань, Л.П. Шумна, О.Д. Тихомиров, Т.І. Туркот та ін. Але попри динамічний розвиток вітчизняної науки адміністративного права вони досліджували зазначену проблематику у більш широкому чи вузькому форматі. Тому мета статті полягає в тому щоб на основі аналізу положень вітчизняного законодавства, наукової думки вчених-адміністративістів розкрити основні чинники теоретико-правової характеристики адміністративно-правового регулювання вищої освіти в Україні. Новизна роботи полягає в подальшому розвитку теоретико-правової характеристики адміністративно-правового регулювання вищої освіти в Україні, як чинників які визначають забезпечення державою права громадян на вищу юридичну освіту, додержання вищими навчальними закладами стандартів вищої юридичної освіти, стимулювання творчого пошуку науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів.

Освіта, це основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства та держави. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних

якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями.

Україна визнає освіту пріоритетною сферою соціально-економічного, духовного і культурного розвитку суспільства. Основними принципами освіти в Україні є: доступність для кожного громадянина усіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою; рівність умов кожної людини для повної реалізації її здібностей, таланту, всебічного розвитку; гуманізм, демократизм, пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей; органічний зв'язок з світовою та національною історією, культурою, традиціями; незалежність від політичних партій, громадських і релігійних організацій; науковий, світський характер; інтеграція з наукою і виробництвом; взаємозв'язок з освітою інших країн; гнучкість і прогностичність системи освіти; єдність і наступність системи освіти; безперервність і різноманітність; поєднання державного управління і громадського самоврядування [5].

Вища освіта одна з найважливіших складових системи освіти, що забезпечує фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку, здобуття громадянами освітньо-кваліфікаційних рівнів відповідно до їх покликань, інтересів і здібностей, удосконалення наукової та професійної підготовки, перепідготовку та підвищення кваліфікації. Вища освіта – це такий освітянський рівень, який здобувається особою у вищому навчальному закладі в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання, який ґрунтується на повній загальній середній освіті й завершується здобуттям певної кваліфікації за підсумками державної атестації [6].

Вища юридична освіта за змістом є системою світоглядних і громадянських якостей, професійних знань, умінь і навичок, що фор-

муються в процесі навчання у вищих навчальних закладах. Залежно від домінування у змісті освіти інтелектуальних чи професійних якостей, вона поділяється на освітню та освітньо-кваліфікаційну складові; залежно від ступеня сформованості інтелектуальних чи професійних якостей – на відповідні освітні чи освітньо-кваліфікаційні рівні.

До освітніх рівнів структури вищої освіти як характеристик вищої освіти за ознаками ступеня сформованості інтелектуальних якостей особи, достатніх для здобуття кваліфікації, яка відповідає певному освітньо-кваліфікаційному рівню, відносять: а) неповну вищу освіту; б) базову вищу освіту – освітній рівень вищої освіти особи, який характеризує розвиток особи як особистості через таку сформованість її інтелектуальних якостей, що є достатніми для здобуття кваліфікації, яка відповідає освітньо-кваліфікаційному рівню бакалавра. Базову вищу освіту здобувають на основі повної загальної середньої освіти або освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста в процесі навчання у вищих навчальних закладах за освітньо-професійною програмою бакалавра; в) повну вищу освіту – освітній рівень вищої освіти особи, який характеризує розвиток особи як особистості через таку сформованість її інтелектуальних якостей, що є достатніми для здобуття кваліфікації, яка відповідає освітньо-кваліфікаційному рівню спеціаліста або магістра. Повну вищу освіту здобувають на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра в процесі навчання у вищих навчальних закладах за освітньо-професійними програмами спеціаліста або магістра.

До особливостей вищої юридичної освіти, належить те, що вона здійснюється на базі повної загальної середньої освіти і забезпечує фундаментальну, наукову, професійну та практичну підготовку, здобуття громадянами освітньо-кваліфікаційних рівнів відповідно до їх покликань, інтересів і здібностей, удосконалення наукової та професійної підготовки, перепідготовки та підвищення їх кваліфікації. Підготовка

фахівців у вищих юридичних закладах освіти проводиться з відривом денна або без відриву від виробництва (вечірня, заочна), шляхом поєднання цих форм, а з окремих спеціальностей – екстерном. Прийом громадян до вищих юридичних закладів освіти проводиться на конкурсній основі відповідно до їх здібностей незалежно від форми власності закладу юридичної освіти та джерел оплати за навчання [7].

Адміністрування вищої юридичної освіти має забезпечити додержання законодавства в галузі юридичної освіти; створення рівних умов для громадян для здобуття вищої юридичної освіти; дотримання державних вимог стосовно змісту, рівня й обсягу вищої юридичної освіти; стимулювання творчого пошуку педагогів і науковців; автономність діяльності вищих навчальних закладів [8, с.463].

Вимоги до змісту вищої юридичної освіти визначаються державою і змінюються відповідно до зміни рівня правового розвитку суспільства.

Процедуру ліцензування (визнання спроможності розпочати освітню діяльність) й акредитації (надання певного типу права (рівня) провадити освітню діяльність) юридичних навчальних закладів, забезпечує Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України (МОНмолодьспорт).

Акредитація вищого юридичного навчального закладу – це державне визнання його статусу (рівня акредитації). Акредитація спеціальності у навчальному закладі з певного напрямку за певним освітньо-кваліфікаційним рівнем – це державне визнання відповідності рівня підготовки (перепідготовки) фахівців з цієї спеціальності державним вимогам. З метою визначення відповідності діяльності навчального закладу щодо підготовки фахівців з вищою освітою за спеціальностями, які зазначені в ліцензії, державним вимогам проводиться акредитаційна експертиза. Акредитаційна експертиза проводиться експертною комісією, яку формує МОНмолодьспорт [9].

Освітньо-професійні програми підготовки фахівців з вищою юридичною освітою відпо-

відних освітньо-кваліфікаційних рівнів – це державні документи, які визначають зміст та нормативний термін навчання і передбачають відповідні форми контролю та державної атестації. Зазначені освітньо-професійні програми затверджуються МОНмолодьспорт.

Вимоги до змісту, обсягу й рівня освітньої та фахової підготовки встановлюються державними стандартами освіти, які є основою оцінки освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня громадян незалежно від форм одержання освіти.

Державні стандарти освіти розробляються окремо з кожного освітньо-кваліфікаційного рівня і затверджуються Кабінетом Міністрів України. Вони підлягають перегляду та перезатвердженню не рідше ніж один раз на 10 років [10].

У зв'язку з відсутністю в Україні державних стандартів вищої юридичної освіти, їх заміняє: «Освітньо-професійна програма вузівської підготовки юристів», яка розробляється провідними вченими вищого навчального закладу, затверджується Вченою Радою вищого навчального закладу та погоджується із Департаментом вищої освіти МОНмолодьспорт; Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти МОНмолодьспорт; Голови науково-методичної комісії з права. Зазначене має як негативні, так і позитивні чинники: позитивним є те, що вищі навчальні заклади мають можливість включати найбільш новітні положення в свої освітньо-професійні програми вузівської підготовки юристів; негативний чинник органічно впливає з першого – це відсутність єдиної уніфікації підготовки юристів в Україні.

Під якістю освіти розуміють сукупність певних світоглядних, поведінкових і професійно значущих властивостей та характеристик особи, що зумовлюють її здатність задовольняти як особисті духовні та матеріальні потреби, так і потреби суспільства. Держава здійснює діагностику рівня вищої освіти за допомогою вимірювання значень показників якості освіти, набутої особою, та визначення ступеня їх від-

повідності значенням, встановленим Державним стандартом вищої освіти [7].

Таким чином, зазначимо наступне: 1. Вища юридична освіта за змістом є системою світоглядних і громадянських якостей, професійних знань, умінь і навичок, що формуються в процесі навчання у вищих навчальних закладах. 2. Адміністрування вищої юридичної освіти має забезпечити додержання законодавства в галузі юридичної освіти; створення рівних умов для громадян для здобуття вищої юридичної освіти; дотримання державних вимог стосовно змісту, рівня й обсягу вищої юридичної освіти; стимулювання творчого пошуку педагогів і науковців; автономність діяльності вищих навчальних закладів. 3. Процедура ліцензування вищої юридичної освіти, це визнання спроможності розпочати освітню діяльність й акредитації надання певного типу права провадити освітню діяльність юридичних навчальних закладів, які забезпечує МОНмолодьспорт. 4. У зв'язку з відсутністю в Україні державних стандартів вищої юридичної освіти їх заміняє «Освітньо-професійна програма вузівської підготовки юристів», яка розробляється провідними вченими вищого навчального закладу, затверджується Вченою Радою вищого навчального закладу та погоджується із Департаментом вищої освіти МОНмолодьспорт; Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти МОНмолодьспорт; Головою науково-методичної комісії з права. 5. Під якість вищої юридичної освіти розуміють сукупність певних світоглядних, поведінкових і професійно значущих властивостей та характеристик особи, що зумовлюють її здатність задовольняти як особисті духовні та матеріальні потреби, так і потреби суспільства.

Отже, теоретико-правової характеристика адміністративно-правового регулювання вищої освіти в Україні в цілому характеризується системою чинників направлених на забезпечення державою права громадян на вищу юридичну освіту, додержання вищими навчальними закладами стандартів вищої юридич-

ної освіти, стимулювання творчого пошуку науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Указ Президента України «Про національну доктрину розвитку освіти» : від 17.04.2002 р., № 347/2002 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 16. – Ст. 860.
3. Гусарев С. Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності) : навчальний посібник / С. Д. Гусарев, О. Д. Тихомиров. – К. : Знання, 2005. – 655 с.
4. Бігун В. Юридична освіта в Україні та США / Бігун В'ячеслав // Юридичний журнал. – 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://justinian.com.ua/article.php?id=216>.
5. Закон України «Про освіту» : від 23.03.1996 р., № 100 // Голос України. – 26.06.1991.
6. Закон України «Про вищу освіту» : від 17.01.2002 р., № 2984-III // Голос України. – 05.03.2002. – № 43.
7. Галуцько В. В. Методологія викладання юридичних дисциплін / В. В. Галуцько // Мыслитель. – 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://windfalldating.com/main.php?command=docs&source_id=3&ex_com1=general&ex_com2=0.
8. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник / Т. О. Коломоєць. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 576 с.
9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про акредитацію вищих навчальних закладів і спеціальностей у вищих навчальних закладах та вищих професійних училищах» : від 09.08.2002 р., № 978 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 32. – Ст. 1491.
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про освітньо-

кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)» : від | 26.02.1998.
 20.01.1998 р., № 65 // Урядовий кур'єр. – |

Рудич М. В. Теоретико-правова характеристика адміністративно-правового регулювання вищої освіти в Україні / М. В. Рудич // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 835–839 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-1/12rtnovu.pdf>

На основі аналізу положень вітчизняного законодавства, наукової думки вчених-адміністративістів розкрито основні чинники теоретико-правової характеристики адміністративно-правового регулювання вищої освіти в Україні, як чинників що забезпечують право громадян на вищу юридичну освіту, додержання вищими навчальними закладами стандартів вищої юридичної освіти, стимулювання творчого пошуку науково-педагогічних працівників.

Рудич М.В. Теоретико-правовая характеристика административно-правового регулирования высшего образования в Украине

На основе анализа положений отечественного законодательства, научной мысли ученых-административистов раскрыты основные факторы теоретико-правовой характеристики административно-правового регулирования высшего образования в Украине, как факторов обеспечивающих право граждан на высшее юридическое образование, соблюдение вузами стандартов высшего юридического образования, стимулирования творческого поиска научно-педагогических работников.

Rudich M.V. Theoretical Description of the Administrative Regulation of Higher Education in Ukraine

Factors of theory of administrative regulate in Ukraine of higher of education revealed. These are factors that ensure the right of citizens to higher education in law, compliance with standards of universities, encouraging creative research scientists.